

BİLGİ NOTU

Malî ve sosyal nitelikleri bir arada bulunduran kurban ibadeti, Yüce Allah'a karşı olan teslimiyeti ve kulluğu ifade etmektedir. Toplumda birlik, kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu diri tutan bu ibadetin çerçevesi, Kur'an-ı Kerim'in yanı sıra Hz. Peygamber'in (s.a.s.) söz ve uygulamalarıyla belirlenmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kurban ibadeti hususunda doğrudan veya dolaylı olarak açıklama mahiyetinde birçok söz ve uygulaması olmuştur. Bu söz ve uygulamalara bakıldığında deve, sığır gibi büyükbaş hayvanlarla, koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanların belirli şartları taşımaları durumunda, erkek olsun dişi olsun kurban olarak kesildikleri görülmektedir. Ancak İslam âlimleri bu söz ve uygulamalar ışığında kurbanlık hayvanın kesiminde dişi ve erkek cinslerinden hangisinin daha faziletli olduğu hususunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır.

Mâlîkî ve Şafîî mezhebi âlimleri kurbanlık hayvanlarda genel olarak erkek cinsini dişi cinsine göre faziletli görmekteyler. Hanefî mezhebi âlimleri ise koyunda erkek, keçi, deve ve sığırda ise dişi cinslerinin daha faziletli olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak her iki görüş sahiplerinin gerekçelerine bakıldığında bunda, yaşadıkları zamanın şartları/ihtiyaçları, hayvanın etinin fazlalığı, lezzeti ve kalitesi ile ilgili değerlendirmelerin etkili olduğu görülmektedir. Nitekim kurbanlıklarda dişi hayvanların kesilmesinin daha faziletli olduğunu ifade eden görüş sahipleri, etinin daha fazla ve kaliteli olacağı gerekçesiyle gerek koyun cinsinden gerekse keçi cinsinden olsun burulmuş olan erkek hayvanın dışısından daha faziletli olacağını dile getirmişlerdir. Yine kurbanlık hayvanlarda genel olarak erkek cinsinin tercih edilmesini faziletli kabul eden görüş sahipleri, birtakım sebeplerle erkek hayvanın etinin kalitesi düştüğü takdirde, hiç doğum yapmamış dişi hayvanın kurban edilmesinin daha faziletli olacağını belirtmişlerdir. (Bkz. Kâsânî, Bedâi, V, 80; Ramlî, Nihâye, VIII, 133; ; Desukî, Haşiyetü'd-Desukî, II,121; İbn Âbidîn, Reddü'l-Muhtâr, VI, 322; Vehbe Zuhaylî, Mevsuatü'l-Fikhi'l-İslami ve'l-Kadâya'l-Mu'âsira, III, 613, Daru'l-Fikr'l-Muasir, Beyrut, 2013.)

Bütün bu görüşler delilleriyle birlikte değerlendirildiğinde bu meseleye genellikle içinde bulunulan şartlar, etin çokluğu, lezzeti ve kalitesi bağlamında yaklaşıldığı, dolayısıyla konunun ictehadî bir mesele olduğu ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bu görüşler, kurban ibadetinin özünü ve onun değişmez esaslarıyla ilgili olmayıp, toplum menfaatinin gözetme ve Yüce Allah'a en iyi hayvanı kurban etme hassasiyetinin bir sonucu olarak sâdır olmuştur.

Günümüzde de benzer bir bakış açısıyla farklı görüşlerin ortaya konulması ve farklı tedbirlerin alınması tabiidir. Nitekim benzer tedbirlerin Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde de alındığı görülmektedir. İbn Abbas'ın naklettiğine göre bir dönem develerin azalması üzerine Hz. Peygamber sahabilere sığır kesmelerini emretmişti. (İbn Mâce, "Edâhi" 5.) Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu uygulaması, kurbanlık seçiminde, sosyo-ekonomik şartların, kurbanlık hayvanların sayısal ya da niteliksel olarak o andaki özel durumlarının dikkate alınması gerektiğini ve hayvancılık politikası açısından bazı tedbirlerin alınabileceğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, kurbanlık hayvanın erkek veya dişi olması, kurbanın geçerlilik şartları arasında yer almamaktadır. Hangisinin kesiminin daha faziletli olduğu hususu ise içinde bulunulan şartlar/ihtiyaçlar, etin çokluğu, lezzeti ve kalitesi bağlamında tartışılmıştır. Dolayısıyla günümüzde de toplumun menfaati dikkate alınarak hayvan neslinin korunması, dişi hayvanların kurban edilmesinden kaynaklanan maddi kaybın önlenmesi gibi maslahatlar da gözetilerek dişi hayvanların kurban edilmesinin kısıtlanmasında dini bir sakınca bulunmamaktadır. Bu itibarla dişi hayvanların kurban edilmesinin hayvan üretimine zarar vermesi halinde, kurban kesiminde erkek hayvanların tercih edilmesi dinen de uygun olur.